

UDK 341.485(497.6=163.43)(049.3)

Primljeno: 12. 05. 2026.

Stručni rad
Professional paper

Vedad Gurda

NAUČNI OMAŽ ŽRTVAMA GENOCIDA U SREBRENICI – TRI DECENIJE POSLIJE

(Enis Omerović, *Genocid nad Bošnjacima: međunarodnopravna analiza, Bošnjaci zajedno – Nacionalna koordinacija Bošnjaka u Hrvatskoj, Zagreb, 2025*)

Publikacija *Genocid nad Bošnjacima: Međunarodnopravna analiza* autora Enisa Omerovića, vanrednog profesora i dekana Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, predstavlja obimnu i temeljitu, naučno fundiranu pravnu studiju o genocidu nad Bošnjacima, koja je objavljena u Zagrebu 2025. godine u nakladi *Bošnjaci zajedno – Nacionalne koordinacije Bošnjaka u Hrvatskoj*. Pri tome, premda se genocid općenito, kao i genocid izvršen nad Bošnjacima tokom posljednje decenije XX vijeka može sagledavati iz različitih naučnih perspektiva, budući da isti ima mnogobrojne uzroke i posljedice (političke, kulturne, demografske, vojne, pravne i druge), autor kao univerzitetski profesor međunarodnog prava ovaj zločin kao (anti)asocijalnu pojavu analizira iz ugla koji je imanentan njegovom naučnom habitusu, odnosno iz ugla međunarodnog prava.

S tim u vezi, u knjizi se ukazuje kako u međunarodnom pravu postoje dva pravna režima odgovornosti za zločin genocida: režim *individualne krivične odgovornosti fizičkih osoba* te režim *odgovornosti država i međunarodnih organizacija*, odnosno da za zločin genocida može odgovarati *pojedinaac*, s jedne strane, ali i *država (i međunarodna organizacija)*, s druge strane. Kada je riječ o pravnom režimu *individualne krivične odgovornosti fizičkih osoba* on je propitivan pred *Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju (ICTY)*, poznatim i kao „Haški tribunal“,

pred kojim je od njegovog formiranja (krajem 1993. godine) pa do kraja mandata procesuiran i krivično gonjen značajan broj pojedinaca (161) sa prostora bivše Jugoslavije, pri čemu je najveći broj procesuiranih optužen za zločine počinjene na prostoru Bosne i Hercegovine. Stvarna nadležnost Haškog tribunala je pored procesuiranja zločina genocida, uključivala i utvrđivanje krivične odgovornosti za druge međunarodne zločine, poput zločina protiv čovječnosti, kršenja zakona i običaja ratovanja te teške povrede Ženevskih konvencija. Kada je u pitanju zločin genocida pred spomenutim tribunalom je procesuirano (optuženo) dvadesetak osoba i sve optužnice su se odnosile na djelovanje Vojske RS te MUP-a RS. Pojedini visoki vojni (i politički) lideri, poput Radovana Karadžića, Ratka Mladića, Radoslava Krstića itd. su i osuđeni, odnosno oglašeni odgovornim za zločin genocida koji su tokom jula 1995. godine počinili pripadnici Vojske RS i MUP-a RS nad muslimanskim (bošnjačkim) stanovništvom u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija u Srebrenici.

S druge strane, pred *Međunarodnim sudom pravde (ICJ)*, čije je sjedište također u Hagu, a koji predstavlja najviši sudski forum Ujedinjenih nacija nadležan za rješavanje sporova između *država kao subjekata međunarodnog javnog prava* Bosna i Hercegovina je 1993. godine pokrenula spor (tužbu) protiv tadašnje Savezne Republike Jugoslavije [kasnije Srbije (i Crne Gore)] zbog kršenja *Konvencije (UN) o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida*. Spor je okončan odlukom suda 2007. godine na način da je tužena strana oglašena odgovornom za kršenje spomenute konvencije, istina ne zbog direktnog učinjenja genocida ili saučesništva u istom, već stoga što nije spriječila niti kaznila direktne učinitelje – pripadnike Vojske RS i MUP-a RS koji su u julu 1995. godine počinili genocid nad muslimanskim (bošnjačkim) stanovništvom na području Srebrenice. Okončanjem navedenog spora Republika Srbija je postala prva država u svijetu (i do danas jedina), koja je od strane navedenog suda oglašena odgovornom za kršenje spomenute konvencije. Razlog zašto je to tako leži u činjenici da od usvajanja *Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida* (1948. godine), kojom je u međunarodnom pravu inauguriran i definiran zločin genocida, pa do pokretanja spora u predmetu *Bosna i Hercegovina v. Srbija i Crna Gora* pred Međunarodnim sudom pravde nije vođen, odnosno preciznije kazano, nije okončan niti jedan postupak za kršenje iste.

Usljed toga pred postupajućim vijećem Međunarodnog suda pravde u spomenutom predmetu otvorilo se mnoštvo izuzetno kompleksnih pravnih pitanja vezanih za obilježja zločina genocida, kao i odgovornost države za počinjeni zločin. Identičan scenarij odvijao se i pred nadležnim vijećima Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju (Haškog tribunala) prilikom procesuiranja i utvrđivanja

krivične odgovornosti pojedinaca. To iz razloga jer od usvajanja navedene konvencije na internacionalnom nivou (i.e. u okviru Ujedinjenih nacija) nije do formiranja Haškog tribunala postojao bilo kakav međunarodni krivični sud koji bi bio nadležan za krivična suđenja fizičkim osobama zbog učinjenja zločina genocida. Oba spomenuta suda Ujedinjenih nacija u okviru svojih postupanja kreirala su izuzetno vrijednu i opsežnu sudsku praksu vezanu za procesuiranje zločina genocida i drugih međunarodnih zločina. U knjizi se na autentičan način otvaraju i portretiraju sva ta pravna pitanja i dileme koja su se zbog nepostojanja sudske prakse, ali i decidiranih doktrinarnih stajališta otvorila pred nadležnim vijećima međunarodnih sudova. Posebno treba potcrtati autorovu sposobnost suptilnog pravnog promišljanja i vjerodostojne analize tih pravnih pitanja i instituta, ali i smjelog propitivanja određenih pravnih stajališta sudskih vijeća, što ovpm istraživanju daje obilježje zavidne naučne originalnosti. Međutim, analizirano djelo ne sadrži isključivo naučne rasprave o pravno-dogmatskim pitanjima, već nudi uvide u mnoštvo utvrđenih stvarnih činjenica od strane sudskih vijeća vezanih za zločin genocida počinjenog nad Bošnjacima u Bosni i Hercegovini tokom posljednjeg međunarodnog oružanog sukoba (agresije), što ovom djelu (studiji) daje dodatnu vrijednost.

Studija je struktuirana kroz dvadesetak poglavlja i(li) (među)naslova u okviru kojih autor detaljno i prilježno, između ostalog, analizira različite segmente dva spomenuta režima pravne odgovornosti za zločin genocida, obaveze država i međunarodnih organizacija proizašle iz UN-ove Konvencije o sprečavanju u kažnjavanju zločina genocida, konvencijska (pravna) obilježja genocida [radnje učinjenja (*actus reus*), zaštićene grupe, posebnu namjeru za uništenje zaštićenih grupa (*mens rea*)], razlike između genocida i zločina protiv čovječnosti, odnos genocida i „etničkog čišćenja“, plan ili politiku za izvršenje genocida, udruženi zločinački poduhvat, komandnu odgovornost, faktografski osnov genocida u Srebrenici, procesuiranje individua odgovornih za ovaj zločin pred Haškim tribunalom te spor između Bosne i Hercegovine i Srbije i Crne Gore pred Međunarodnim sudom pravde. U okviru posljednjih poglavlja razmatraju se određena pitanja koja i danas u značajnoj mjeri zaokupljaju pažnju opće javnosti, a tiču se revizije presude po tužbi Bosne i Hercegovine protiv Srbije i Crne Gore u spomenutom sporu te posebno negiranja i poricanja genocida u Srebrenici kao ekstremnog govora mržnje koji se nerijetko javlja u javnom prostoru.

Međutim, naročito treba naglasiti činjenicu kako predmetna publikacija predstavlja jedinstveno djelo ovog tipa na našem govornom području, ali vjerovatno i u internacionalnim okvirima. Naime, u protekle tri decenije producirane su neke ozbiljne

i opsežne studije koje su za predmet svoga istraživanja imale historijske, sociološke, demografske i neke druge aspekte genocida nad Bošnjacima, no prema našim uvidima ne postoji studija koja na prilično sveobuhvatan i sistematičan način tematizira različite (međunarodno)pravne aspekte ovog zločina. Istina, u domaćem naučnom fundusu iz područja prava susreće se određeni (relativno mali) broj istraživanja (studija i članaka) posvećenih spomenutom genocidu, no ta istraživanja su ili partikularne naravi, s obzirom da se u okviru istih detaljno analiziraju tek određena pitanja vezana za procesuiranje predmetnog zločina, ili su pak uopćene naravi, bez detaljne analize mnoštva pravnih pitanja i dilema koje su se javile u sudskim postupcima vođenim pred međunarodnim sudovima glede pravnog tumačenja konvencijskih obilježja genocida, a u vezi zlodjela koja su počinjena tokom međunarodnog oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini. Razloge malobrojnosti i naznačene prirode ovakvih istraživanja treba tražiti u činjenici da se, nažalost, izuzetno mali broj domaćih pravnih istraživača bavi istraživanjem genocida i drugih zločina protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom. Ostaje nada kako će ovaj tekst svojom sadržajnošću i kvalitetom pobuditi istraživačku radoznalost domaćih (posebno mladih) istraživača iz područja pravnih, ali i drugih društvenih i humanističkih nauka te značajno doprinijeti razvoju studija o genocidu u Bosni i Hercegovini. Paralelno s tim, realno je pretpostaviti da će isti *pro futuro* biti korišten kao vrijedan didaktički materijal na master i doktorskim studijama prava, kriminologije i srodnih disciplina.

Zaključno se može konstatovati kako knjiga *Genocid nad Bošnjacima: Međunarodnopravna analiza* profesora Enisa Omerovića po svom tematskom (problemskom) određenju i okviru, izvornosti i jasnoći prikaza te uvjerljivosti argumentacije i zaključivanja daje izuzetno vrijedan doprinos (pravnoj) nauci, poglavito (sub)disciplinama međunarodnog prava i studija o genocidu. Paralelno s tim, imajući u vidu da tokom posljednjih godina svjedočimo sve bjesomučnijem plimnom valu orkestriranog denijalizma i negiranja genocida nad Bošnjacima od strane dijela političkih i (kvazi)intelektualnih elita iz RS i susjedne Srbije, a s ciljem revidiranja objektivne historije ratnih događanja i stradanja tokom agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, ona svojom sadržajnošću predstavlja kredibilan štit i naučni odgovor takvim denijalističkim i revizionističkim narativima. Na kraju, s obzirom da je ista objavljena u godini obilježavanja tri decenije od genocida nad Bošnjacima na području Srebrenice ona je i svojevrsni akademski omaž autora žrtvama ovog „zločina nad zločinima“.

Adresa autora

Author's address

Vedad Gurda

Univerzitet u Tuzli

Pravni fakultet

vedad.gurda@untz.ba

